w organizacjach prowadzonych przez członków „Ashoka. Innovators for the Public” oraz w brytyjskich instytucjach i organizacjach zajmujących się aktywizacją; są rezultatem doświadczeń w projektowaniu i realizacji własnych przedsięwzięć aktywizacyjnych oraz aktywności eksperckiej, dotyczącej prawodawstwa krajowego i regionalnego w zakresie ochrony środowiska i kultury; wynikiem sporów nad ewaluacją partycypacji i aktywizacji, prowadzonych w trakcie prac nad współredagowaną przez Schindlera książką *Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnych*¹; refleksją nad recenzjami wydawniczymi profesorów Jana Grada i Krzysztofa Frysztackiego.

Rozważania teoretyczne uzupełniane są opisami przypadków aktywizacji. Potwierdzają lub obalają one przeświadczenia leżące u podstaw koncepcji aktywizacyjnych, odsłaniają warunki ich sukcesów i porażek. Opisy przypadków stanowią zarazem egzemplifikację ogólnych procesów, interpretowane są za pomocą przyjętych narzędzi teoretycznych i wreszcie dają podstawy do formułowania nowych tez i uogólnień. Poznając kulturowe uwarunkowania procesów aktywizacyjnych, wzbogacamy zarówno swoją wiedzę o aktywizacji, jak i kulturze.

Książka jest dobrze i przemyślanie napisana. Każdy rozdział poprzedza krótki przewodnik po zawartości oraz odnośniki do skojarzonych fragmentów w innych rozdziałach. Podnosi to jej walor użytkowy i przydatność wychodzącą daleko poza kręgi akademickie. Pozycja ma potencjał, aby stać się ważną lekturą działających w różnych sektorach praktyków zajmujących się zarządzaniem społecznościami lokalnymi i animacją.

Hanna Jaxa-Rożen

¹ *Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnych*, red. B. Lewenstein, J. Schindler, R. Skrzypiec, Warszawa 2010.

Dawid Błaszczak, *Kapitał społeczny w sieci współpracy transgranicznej Białej Podlaskiej*, PSW JP II, Biała Podlaska 2016, ss. 256.

DOI: 10.19195/2083-7763.7.20

Miasta pogranicza zachodniego i ich transgraniczna współpraca często stają się przedmiotem refleksji naukowej, natomiast w wypadku wschodniego pogranicza Polski (z różnych względów) można mówić o deficycie takich opracowań. Sytuację tę zmienia omawiana książka Dawida Błaszczaka pt. *Kapitał społeczny w sieci współpracy transgranicznej Białej Podlaskiej*. Poruszane w niej zagadnienia współpracy miast na polsko-białoruskim pograniczu, będącym jednocześnie wschodnim pograniczem Unii Europejskiej, nie doczekały się do tej pory zbyt wielu opracowań, co sprawia, że prezentowana monografia ma szansę uzupełnić tę lukę na rynku wydawniczym i umożliwić dokonywanie porównań między procesami zachodzącymi na wspomnianych rubieżach Polski.

Tytuł wskazuje, że omawiany tom jest studium teoretyczno-empirycznym nad kategorią kapitału społecznego. Jasne są przesłanki, które zadecydowały o jej zastosowaniu

do analizy zjawisk pogranicza: dynamiczny wzrost zainteresowań problematyką kapitału społecznego, znaczenie kapitału społecznego dla efektywności gospodarczej, rola kapitału społecznego w funkcjonowaniu nowych struktur uruchomionych przez Unię Europejską, jego znaczenie dla funkcjonowania sfery publicznej Polski — instytucji rządowych, samorządów, organizacji pozarządowych. Nie bez znaczenia dla popularności tej kategorii jest wzmocnienie jej przez działania UE i przydzielanie wielu ścieżek finansowania różnych rodzajów aktywności w sfera np. „Kapitału ludzkiego”, co skutkuje m.in. takim ukierunkowaniem zainteresowań wielu badaczy, a niekoniecznie jest dowiedzione merytorycznie, lecz raczej organizacyjnie i finansowo. W omawianej książce wybór jest trafny i sensowny, argumenty D. Błaszczaka uzasadniające podjęcie tematu przekonują, bo autor podjął się badania stosunków pomiędzy społecznościami rozdzielonymi od prawie trzech pokoleń trudno przepuszczalną granicą, społecznościami sięgającymi do odmiennych kontekstów historycznych i ideologii.

Sieci jako cecha kapitału społecznego i sieciowość jako charakterystyka współczesności to najważniejsze fenomeny dla prowadzonych przez M. Błaszczaka badań i analiz empirycznych. Metaforycznie i dosłownie wskazują one na to, co dzieje się ponad granicami państw i narodów. Sięgając do przemian w życiu społecznym i teorii, autor przyjmuje stanowisko, że czas grup społecznych w funkcji eksplanacyjnej dobiegł końca, że dziś podstawą badania procesów społecznych powinna stać się analiza sieci społecznych oraz że badania sieciowe zgłaszane we współczesnych teoriach (socjologicznych) mają już bogatą tradycję w dwudziestowiecznej refleksji. Te przesłanki legły u podstaw przyjętego kierunku referowanych badań.

Kwestią wyróżniającą omawianą pracę jest zastosowana metodologia. Podstawę dla prowadzonych analiz stanowi stworzona macierz danych, uwzględniająca aktorów z obydwu stron granicy, zaangażowanych we wspólne projekty w ramach programów operacyjnych, dotyczących współpracy transgranicznej. Wykorzystując specjalistyczne oprogramowanie, autor prowadzi strukturalną analizę sieci, która pozwala poznać podmioty transgranicznej aktywności, kierunki ich działania oraz intensywność tychże. Zastosowane oprogramowanie pozwala tworzyć grafy wizualizujące wyniki, czyli pokazujące sieci i ich architekturę.

Dociekania empiryczne skłoniły autora do wnioskowania o zdominowaniu transgranicznej współpracy przez podmioty publiczne, co zdaje się potwierdzać zgłaszaną w wielu miejscach hipotezę o dominacji w ponadgranicznych relacjach współpracy instytucjonalnej nad społeczną. Kształt zidentyfikowanych sieci sugeruje przewagę niektórych podmiotów posiadających relatywnie duży kapitał — struktura gwiazdy z jednym centralnym aktorem, lecz występują także struktury zamknięte, o dużej ilości powiązań wzajemnych między punktami w sieci. Sieci (czyli polsko-białoruska współpraca transgraniczna) zasadzają się na dość konwencjonalnych tematach, współpraca jest realizowana na niwie kultury, realizowane są również przedsięwzięcia gospodarcze oraz edukacyjne. Tym, co szczególnie zainteresowało Błaszczaka, było identyfikowanie brokerów, czyli „punktów łączących inne podmioty w sieć”, którymi okazali się „przede wszystkim inicjatorzy projektów, posiadający kapitał społeczny, ale również ekonomiczny, który ułatwia podejmowanie tego typu działań”. Rysem charakterystycznym współpracy transgranicznej na wschodnim pograniczu jest deficyt trzeciego sektora w ponadgranicznej aktywności, a stowarzyszenia pojawiające się w sieciach są zazwyczaj gospodarczej proveniencji. Słaba

obecność społecznego aspektu współpracy transgranicznej wydaje się ważną konstatacją wynikającą z omawianej książki.

Na zakończenie warto podkreślić, że *Kapitał społeczny w sieci współpracy transgranicznej Białej Podlaskiej* stanowi istotne novum na polu socjologii pogranicza przede wszystkim za sprawą zastosowanej metodologii — badaczom przyzwyczajonym do bardziej tradycyjnych metod ilościowych i jakościowych wykorzystywanych w badaniach pogranicza wskazuje na nowe możliwości empirycznego ujmowania tematu. Poczynione tu ustalenia empiryczne zachęcają do wypracowania stosownych kategorii umożliwiających porównywanie sieci funkcjonujących na różnych pograniczach.

Julita Makaro